

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

Кафедра історії України, археології та краєзнавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Завідувач кафедри
Острянко А.М.
(підпис) (прізвище та ініціали)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МУЗЕЄЗНАВСТВО

(назва навчальної дисципліни)

Освітня програма 032 «Історія та археологія»

2025 – 2026 навчальний рік

Робочу програму розглянуто та схвалено на засіданні кафедри історії України, археології та краєзнавства Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка.

Протокол № 1 від «29» серпня 2025 року.

Розробники: Токарев С.А., кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України, археології та краєзнавства Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка.

Мова навчання – українська.

Мета навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Музеєзнавство» є ознайомлення студентів із основними теоретичними здобутками музеєзнавства, роботою різнопрофільних музейних закладів і пам'яткоохоронних інституцій, визначними музеями світу, музейною мережею в Україні, нормативно-законодавчим забезпеченням розвитку музеєзнавства, засвоєння студентами практичних навичок музеєзнавства, вивчення усіх існуючих у сучасному світі форм, видів та напрямків роботи музеїв, принципів створення музейної експозиції, методології підбору експозиційного матеріалу, художнього оформлення музейних експозицій.

Обсяг дисципліни

	Денна форма	Заочна форма
Кількість кредитів ECTS	3,5	3,5
Кількість годин:	105	105
- Лекції	20	6
- практичні / семінарські	16	2
- лабораторні	—	—
- індивідуальні завдання	—	—
- самостійна робота студента	69	97

Статус навчальної дисципліни

нормативна
(нормативна / вільного вибору)

Передумови для вивчення дисципліни. Для результативного опанування знаннями, вміннями, навичками при вивченні даної дисципліни здобувач вищої освіти повинен мати базові знання, здобуті під час вивчення навчальних дисциплін «Історія України» та «Всесвітня історія» в закладах вищої освіти, а також археології, історичного краєзнавства, спеціальних історичних дисциплін, українського архівознавства, філософських студій, інформаційно-комунікаційних технологій, а також проходження археологічної та етнографічної практик.

Очікувані результати навчання

У процесі вивчення дисципліни передбачається формування у студентів наступних *компетентностей (загальних та спеціальних (фахових))*:

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях

СК 4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.

СК 5. Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

СК 7. Здатність використовувати фахові знання та професійні навички для виявлення, охорони та популяризації історико-культурної спадщини.

СК 10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

СК 12. Здатність робити відбір та прийняття на збереження артефактів і документів у відповідності до нормативів, організовувати археографічну діяльність, роботу в архівах та музеях, державних наукових та науково-дослідних установах у відповідності з прийнятими правилами та нормами.

Навчальна дисципліна сприятиме досягненню таких **програмних результатів навчання**:

ПРН 4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

ПРН 9. Мати навички організації практичного вирішення питань історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України.

ПРН 10. Застосовувати сучасні методики у процесі популяризації історії та археології, а також здійсненні різних видів педагогічної діяльності.

ПРН 12. Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.

Структура навчальної дисципліни

	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		Л	П	Лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	Інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1												
Музеєзнавство як наука. Роль і значення музеїв												
Тема 1. Вступ до музеєзнавства	15	2	—			13	10	2	—			8
Тема 2. Класифікація музеїв	15	6	2			7	14	2				12
Разом за змістовим модулем 1	30	8	2			20	24	4				20

Змістовий модуль 2.												
Історія музеїв та музейної справи												
Тема 3. Зародження і розвиток музеїв та музейної справи	15	4	2			10	12	–	–			12
Тема 4. Розвиток музейної справи в Україні	15	4	2			12	14	2	2			10
Разом за змістовим модулем 2	30	8	4			22	26	2	2			22
Змістовий модуль 3.												
Основні напрямки музейної справи												
Тема 5. Фондова робота музеїв	10	2	2			6	11	–	–			11
Тема 6. Експозиційна діяльність музеїв	10	2	2			6	11	–	–			11
Тема 7. Культурно- освітня діяльність музеїв	10	2	2			6	11	–	–			11
Разом за змістовим модулем 3	30	6	6			18	33					33
Змістовий модуль 4												
Сучасні тенденції розвитку музейної справи												
Тема 8. Сучасні технології в музейній справі.	8	2	2			4	11	–	–			11

Тема 9. Проблеми та Перспективи розвитку музейної справи в Україні	7	2	2			5	11	–	–			11
Разом за змістовим модулем 3	15	4	4			9	22	–	–			22
Усього годин	105	26	16			69	105	6	2			97

Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

МУЗЕЄЗНАВСТВО ЯК НАУКА. РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ МУЗЕЇВ

Тема1. Вступ до музеєзнавства

Музеєзнавство як наука, його об'єкт, предмет, специфіка і завдання.

Історіографія вітчизняного музеєзнавства.

Поняття та визначення музеїв.

Історія терміну «музей».

Суспільні функції та особливості музеїв, їхні головні завдання.

Тема 2. Класифікація музеїв

Основи сучасної наукової класифікації музеїв.

Типи і профілі музеїв.

Музеї історичного профілю.

Краєзнавчі музеї.

Художні, літературні, музичні музеї.

Меморіальні музеї.

Музеї природничо-історичного та науково-технічного профілів.

Віртуальні музеї.

Шкільні музеї та музеї на громадських засадах.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

ІСТОРІЯ МУЗЕЇВ ТА МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ

Тема3. Зародження і розвиток музеїв та музейної справи

Формування музейної справи в античну епоху.

Храмове, світське та приватне колекціонування за доби Середньовіччя.

Зародження музеїв сучасного типу в епоху Відродження.

Музейна справа в епоху Просвітництва.

Розвиток музейної справи в XIX ст.

Основні тенденції розвитку музеїв у XX – на початку XXI ст.

Тема 4. Розвиток музейної справи в Україні

Зародження інтересу до збирання предметів старовини за доби середньовіччя.

Колекціонування старожитностей представниками козацької старшини.

Виникнення спеціалізованих музеїв у ХІХ ст.

Роль приватної ініціативи та меценатства у розвитку вітчизняних музеїв.

Музейна справа за доби Української революції 1917–1921 рр.

Музейна справа в Україні у 1920 – 1930-х рр.

Музейна справа в Україні у другій половині ХХ ст.

Музейна справа в Україні за доби незалежності.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ

Тема 5. Фондова робота музеїв

Поняття, склад і структура музейних фондів.

Значення наукового комплектування музейних фондів та його організація.

Наукове визначення пам'яток.

Облік і зберігання музейних колекцій та їх роль в музейній роботі.

Первинний облік, інвентаризація та каталогізація.

Проведення консерваційних та реєстраційних робіт в музеях.

Збереження музейних фондів.

Наукова робота з музейними фондами.

Тема 6. Експозиційна діяльність музеїв

Експозиція та її роль у музейній роботі.

Сучасні види експозицій та їхня організація.

Наукова підготовка експозицій.

Вибір і виготовлення експонатів.

Підготовка пояснювальних матеріалів.

Остаточний монтаж і відкриття експозицій.

Тема 7. Культурно-освітня діяльність музеїв

Сутність, завдання і форми культурно-освітньої роботи музеїв.

Основи організації культурно-освітньої роботи музеїв.

Видавнича діяльність музеїв.

Види і особливості освітньо-виховної роботи музеїв.

Основні засади проведення екскурсійної роботи в музеях.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ

Тема 8. Сучасні технології в музейній справі

Маркетинг та менеджмент у музейній сфері.

Інформаційна діяльність музейних установ.

Комп'ютерні технології у музейній справі.

Музейні сайти: структура та особливості.

Тема 9. Проблеми та перспективи розвитку музейної справи в Україні

Основні показники і тенденції відвідуваності музеїв.

Перспективи інтеграції українських музеїв у міжнародні музейні організації.
Пріоритетні напрями та завдання розбудови національної музейної мережі

Методи навчання

Викладання дисципліни «Музеєзнавство» передбачає використання таких методів навчання: словесні (лекція, бесіда, дискусія), наочні, практичні (практичні роботи), пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемне викладання, частково-пошуковий, дослідницький, індуктивні, дедуктивні).

Форми та методи контролю навчальних досягнень

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних та практичних (семінарських занять), виконання самостійної роботи, модульних контрольних робіт впродовж семестру.

Підсумковий контроль здійснюється під час складання студентами екзамену.

Розподіл балів за темами:

	Поточне оцінювання та самостійна робота									Підсумковий екзамен	Сума
	Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2		Змістовий модуль 3			Змістовий модуль 4			
Тема	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	25	100
Бали	4	13	5	13	8	8	8	8	8		

Критерії оцінювання результатів навчання

а) робота на лекції (за курс) (активність роботи, ведення зошитів і написання конспектів) – до 10 балів;

б) робота на семінарському занятті – до 5 балів;

- Відповідь на семінарському занятті – до 3 балів
- Запитання на семінарському занятті – 1-2 бали
- Рецензування відповіді на семінарському занятті – 1-2 бали
- Доповнення на семінарському занятті – до 1-2 бали

в) самостійна робота – до 10 балів

г) модульна контрольна робота – до 15 балів

Ведення конспекту лекцій оцінюється за наступними критеріями: повнота, охайність, грамотність. Наявність усіх компонентів лекцій, які відповідають усім вимогам, може бути оцінено від 8 до 10 балів; неохайне оформлення – від 4 до 7 балів; за відсутності конспекту окремих лекцій або недостатньо повне відображення лекційного матеріалу у конспекті – від 1 до 3 балів.

Відповідь на семінарському занятті оцінюється за наступними критеріями:

5 балів – студент у повному обсязі опрацював програмовий матеріал (основну і додаткову літературу, джерела), має глибокі й міцні знання, упевнено оперує набутих знаннями, виявляє розуміння історичних процесів, робить

аргументовані висновки, може вільно висловлювати власні судження і переконливо їх аргументувати, може аналізувати історичну інформацію, здатний презентувати власне розуміння, оцінку історичних явищ, має досить міцні навички роботи з історичною картою.

4 бали – студент вільно володіє навчальним матеріалом (опрацював основну і деяку частину додаткової літератури і джерел), узагальнює окремі факти і формулює нескладні висновки, обґрунтовує свої висновки конкретними фактами, взятими з підручників, посібників історичних документів; може дати порівняльну характеристику історичних явищ, визначення понять, самостійно встановлює причинно-наслідкові зв'язки; узагальнювати та застосовувати набуті знання.

3 бали – студент загалом самостійно відтворює програмовий матеріал (на рівні підручника), може дати стисло характеристику питання, загалом правильно розуміє історичні терміни, але у викладеному матеріалі є істотні прогалини, виклад не самостійний (переказ підручника), є певні неточності як у матеріалі, так і у висновках, аргументація слабка.

1-2 бали – студент за допомогою викладача намагається відтворити матеріал, але відповідь неповна, в ній налічується багато неточностей, головний зміст матеріалу не розкрито.

За виконання модульної контрольної роботи студенти можуть отримати максимально 15 балів. Неповна відповідь на запитання, в якій налічується багато неточностей, не достатнє володіння науковим апаратом оцінюється від 1 до 5 балів; відповідь, яка позбавлена серйозних неточностей, але має окремі недоліки, оцінюється від 6 до 10 балів. Повна відповідь оцінюється до 15 балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C		
68 – 74	D	задовільно	
60 – 67	E		
35 – 59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

Індивідуальні завдання

Музей ісламського мистецтва в Досі, Катар.

Музей мистецтва Нельсон-Еткінс, Канзас-Сіті, США

В'єтнамський етнографічний музей, Ханой.

Музей Гуггенхайма в Більбао, Іспанія.

Орсе – музей образотворчих і прикладних мистецтв, Париж, Франція. 35
 Музей сучасного мистецтва, Форт-Уерт, штат Техас, США
 Королівський музей Онтаріо, Торонто, Канада.
 Музей природничої історії, Відень, Австрія.
 Музей Гетті в Лос-Анджелесі, штат Каліфорнія, США.
 Музей MAS, Антверпен, Бельгія
 Національний музей мистецтва, Осака, Японія
 Музей мистецтва Мілуокі, Мілуокі, США
 Музей Оскара Німейєра, Курітіба, Бразилія
 Національний музей Австралії, Канберра, Австралія
 Музей Соломона Гуггенхайма, Нью-Йорк, США
 Музей Сумайя, Мехіко, Мексика
 Музей брехні, Німеччина
 Музей мафії, Італія
 Музей водопроводу, Китай
 Музей розбитих сердець, Хорватія
 Підводний музей, Мексика
 Музей Джеймса Бонда, Англія
 Музей поганого мистецтва, США
 Музей куріння, Париж
 Музей гірчиці, Німеччина
 Національний заповідник «Софія Київська»
 Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник
 Державний історико-архітектурний заповідник «Стародавній Київ»
 Архітектурно-історичний заповідник «Судацька фортеця» (філія
 Національного заповідника «Софія Київська»)
 Національний заповідник «Херсонес Таврійський»
 Історико-культурний заповідник у м. Луцьку
 Державний історико-архітектурний заповідник у м. Святогірську
 Національний заповідник «Хортиця»
 Державний історико-археологічний заповідник «Кам'яна Могила»
 Національний заповідник «Давній Галич»
 Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав»
 Державний історико-архітектурний заповідник у м. Львові
 Історико-культурний заповідник «Личаківський цвинтар»
 Державний музей-заповідник «Одеський замок»
 Державний історико-архітектурний заповідник у м. Жовкві
 Музей-заповідник «Золочівський замок»
 Державний історико-культурний заповідник «Тустань»
 Національний історико-археологічний заповідник «Ольвія»
 Державний історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви»
 Національний музей-заповідник М. В. Гоголя
 Національний історико-меморіальний заповідник «Поле Берестецької
 битви»

Національний заповідник «Глухів»
Державний історико-культурний заповідник у м. Путивлі
Національний заповідник «Замки Тернопілля»
Національний історико-архітектурний заповідник «Кам'янець»
Національний історико-культурний заповідник «Чигирин»
Шевченківський національний заповідник у м. Каневі
Національний архітектурно-історичний заповідник «Чернігів стародавній»
Національний історико-культурний заповідник «Гетьманська столиця»
Національний історико-культурний заповідник «Качанівка»
Історико-культурний заповідник «Слово о полку Ігоревім»

Матеріально-технічне забезпечення

Згідно з Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах, затверджених наказом Міністерства освіти України від 2 червня 1993 р. № 161, науково-методичне забезпечення навчального процесу у вищих навчальних закладах складається зі:

- стандарту вищої освіти;
- навчального плану;
- лекційна аудиторія з установленим мультимедійним обладнанням.
- навчальної програми дисципліни;
- підручників і навчальних посібників;
- інструктивно-методичних матеріалів до семінарських занять;
- індивідуальних семестрових завдань для самостійної роботи студентів;
- контрольних завдань до семінарських занять;
- контрольних робіт для перевірки рівня засвоєння студентами навчального матеріалу;
- методичних матеріалів для студентів з питань самостійного опрацювання фахової літератури;
- методичні матеріали для студентів з питань самостійного опрацювання фахової літератури;
- домашній настільний ПК або ноутбук (при дистанційному навчанні) з ОС Windows або ОС Linux.
- комп'ютерна мережа, браузер.
- Програми створення комп'ютерних презентацій.
- Програмне забезпечення для підтримки дистанційного навчання (Zoom, Moodle, Telegram, Viber).

Рекомендовані інформаційні джерела

Основна і допоміжна література

1. Бабарицька В. та ін. Екскурsoзнавство і музеєзнавство: навчальний посібник; видання 2-ге, перероб. і доп. Київ: Альтерпрес РА, 2012. 444 с.
2. Белікова М.В., Зайцева В.М. Основи музеєзнавства: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів; Міністерство освіти і науки, Запорізький національний технічний університет. Запоріжжя: ЛІПС, 2015. 179 с.

3. Вайдахер Ф. Загальна музеологія / Переклад з німецької Х. Назаркевич, О. Лянґ, В. Лозинського. Львів: Літопис, 2005.
4. Закон України «Про музеї та музейну справу» (за станом на 21 березня 2000 р.). Київ: Парламентське видавництво. 2000. С. 3 – 9.
5. Музеї України. Довідник / Упор. Б.Ведибіда та ін. Київ: Задруга, 1999. 129 с.
6. Про музеї та музейну справу: Закон України від 29 червня 1995 р. *Відомості ВР України*. 1995. № 25.
7. Рутинський М.Й., Стецюк О.В. Музеєзнавство: навчальний посібник. Київ: Знання, 2008. 428 с.
8. Салата О.О. Основи музеєзнавства: навчально-методичний посібник. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 164 с.
9. Скус О. В. Основи історичного музеєзнавства. Умань: ПП Жовтий, 2011. 96 с.
10. Шевченко В. В., Ломачинська І.М. Музеєзнавство: навчальний посібник для дистанційного навчання. Київ: Університет «Україна», 2007. 288 с.
11. Якубовський В.І. Музеєзнавство: підручник. Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2010. 352 с.